

τούτου. Ὁ σείκης κλίνων ἐπ' αὐτόν, ἐκίνει τὸν ὦμόν του, λέγων:

— Σήκω!

Οἱ ἵπποι ἐπισεσαγμένοι καὶ ἡ ἡμίονος φέρουσα τὴν σκευὴν τοῦ ἀξιωματικοῦ ἔτρωγον θορυβώδως κριθήν, οἱ δὲ Ἀραβες ἔτοιμοι ἤδη συνδιελέγοντο πρὸς τοὺς Καβύλους καὶ ἐμοιράζοντο ἀδελφικῶς ἐλαίας καὶ τεμάχια διπύρων.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἵππευσε καὶ ἐζήτησε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸν σείκην Βου—Σαλέμ διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ὅτε μετ' ἐκπλήξεως εἶδεν αὐτὸν ἔπιπτον καὶ ὑπὸ ἐξ ἵππεων παρακολουθούμενον.

— Ἀσχημα τὴν ἔχομεν! εἶπε καθ' ἑαυτὸν τώρα θὰ μὲ ξεπαστρεύσῃ μέσα εἰς καμμίαν λόγμην, ἅμα ἀπαλλαχθῆ ἀπὸ τὰ καθήκοντα τῆς φιλοξενίας του.

Ἄλλ' ὁ σείκης ὡσεὶ ἀνέγνω τὸ διανόημα αὐτοῦ εἶπε:

— Θὰ ἔλθω μαζί σου ἕως ἔς τὴν κορυφὴν τοῦ Σίδι—Κραλέδ, ὅπου εἶνε τὰ σύνορα τῆς φυλῆς μου, γιὰτι εἰμπορεῖ νὰ πάθῃς καμμιά προσβολή ἢ κάτι ἄλλο χειρότερο ἔς τὸν δρόμο.

Ὅτε δὲ ὁ ἀξιωματικὸς, οἱ δύο σπαχῆδες καὶ ὁ ἡμιονηλάτης ἔφθασαν εἰς τὴν ἄλλην κλιτὴν τοῦ *Azbedel* καὶ ἀπεχαιρέτισαν τοὺς Καβύλους, πολ- λάκις ἐστράφησαν καὶ εἶδον αὐτοὺς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, φωτιζομένους ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, παρακολουθοῦντας διὰ τοῦ βλέμματός τρυς ξένους των, ἐν ἡσυχίᾳ πορευομένους τὴν μακρὰν ὁδὸν τοῦ Μελάχ.

[Κατὰ τὸ γαλλικόν.]

... K

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σιναϊτικοὶ κώδικες *

Εἰς τὴν ἐπὶ μακρὸν κρατήσασαν ἀδιαφορίαν περὶ τὴν ἀπογραφὴν τῶν ἐν ταῖς διαφόροις βιβλιοθήκαις ἀποκειμένων ἐλληνικῶν κωδίκων ἐπηκολούθησεν ἐπ' ἐσχάτων ἐξ ἀντιμέτρου μέγας ζήλος περὶ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον, οὗτινος προφανῆς εἶνε ἡ χρησιμότης διὰ τοὺς διατρέχοντας περὶ τὴν φιλολογίαν τὴν ἐλληνικὴν, τὴν θεολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν. Καὶ ἐν μὲν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ πλὴν ἄλλων καταλόγων, σποράδην ἐκ περιοδικῶν φύλλοις ἐκδεδωμένων, ἀξία ἰδίως μνεῖας εἶνε ἡ παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου ἐκδιδόμενη Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη, ἧς τὰ ἤδη ἐκδοθέντα τμήματα περιλαμβάνουσιν ἀξίους λόγου ἀπογραφικούς καταλόγους, συντεταγμένους ὑπὸ

τοῦ κ. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου τοῦ Κερραμέως. Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῇ ἑσπερίᾳ καὶ ἀρκτέῳ Εὐρώπῃ τελευταίων δημοσιευμάτων ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν τὰς περὶ τῶν ἐν Κοπεγχάγῃ καὶ Ἰσπανίᾳ χειρογράφων μελέτας τοῦ μακαρίτου Graux, τὸν κατάλογον τῶν ἐν τῇ παρὰ τὴν Ῥώμην μονῇ τῆς Κρυπτοφέρρης κωδίκων τὸν ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου αὐτῆς βιβλιοθηκαρίου Rocchi συνταχθέντα, τὰς ὑπὸ τοῦ Γαλάτου Omont δημοσιευθείσας ἀπογραφὰς τῶν ἐπαρχιακῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Γαλλίας, τῶν ἐν Παρισίοις, τῆς ἐν Βρυξέλλαις, καὶ τὰς ἤδη ἀρξαμένας ἢ παρασκευαζόμενας δημοσιεύσεις τῶν καταλόγων τῶν ἐν Λονδίῳ καὶ τῷ Βατικανῷ ἐλληνικῶν χειρογράφων. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν πολυτίμων τούτων δημοσιεύσεων ἀνάγεται καὶ τὸ ἐνταῦθα ἀναγγελλόμενον ἔργον τοῦ ἐν Λειψίᾳ καθηγητοῦ κ. Βίκτορος Γαρδχάουσεν, γνωστοῦ ἐκ τε ἄλλων αὐτοῦ βιβλίων καὶ δὴ ἐκ τοῦ ἐν ἔτει 1879 ἐκτυπωθέντος ἐγγχειριδίου Ἑλληνικῆς γραφογνωσίας (*Griechische paläographie*).

Ὁ κ. Γαρδχάουσεν, μεταθὰς κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1880 εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, συνέταξε κατάλογον ἀπογραφικῶν τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἀποκειμένων ἐλληνικῶν κωδίκων, ὃν παρέχει νῦν εἰς τὸ κοινόν, δημοσιευόμενον δαπάναις τοῦ ἐν Ὁξωνίᾳ πανεπιστημικοῦ τυπογραφείου (*Clarendon Press*).

Ἄγνωστος εἶνε ὁ χρόνος εἰς ὃν ἀνάγονται αἱ πρῶται ἀρχαὶ τῆς συστάσεως τῆς σιναϊτικῆς βιβλιοθήκης, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε ἐν τοῖς πρώτοις φίνεται μεριμνήσας περὶ τῆς ἐν τῇ μονῇ περισυλλογῆς ἐκκλησιαστικῶν κωδίκων ὁ κατὰ τὸν 15' αἰῶνα ἠγούμενος αὐτῆς Κλήμης, ἡ δὲ βιβλιοθήκη ἠύξηθη κατ' ὀλίγον διὰ δωρεῶν τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, Ἀρμενίας, Ἰβηρίας καὶ τῶν σλαβικῶν χωρῶν χάριν προσκυνήσεως εἰς τὴν μονὴν μεταβαίνοντων. Ἄλλ' ἐπὶ μακρὸν ἡμελήθη ἔπειτα ἡ βιβλιοθήκη αὕτη καὶ οὐκ ὀλίγοι κώδικες αὐτῆς ἐφυγαδεύθησαν ὅπωςδὴποτε εἰς τὴν ξένην, ὡς μαρτυροῦσι τὰ σημειώματα διαφόρων αὐτῆς χειρογράφων, νῦν ἀποκειμένων ἐν εὐρωπαϊκαῖς βιβλιοθήκαις. Τοὺς δ' ὑπάρχοντας κατὰ τὴν εἰρημένην αὐτοῦ ἐπίσκεψιν ἀπέγραψεν ὁ ἐκ Λειψίης καθηγητῆς, εἰ καὶ ἔπειτα ἐπέισθη ἐκ τῆς κατόπιν δημοσιευθείσης συγγραφῆς τοῦ Ῥώσου Κανδακῶφ, ἐπισκεφθέντος τὸ Σινᾶ τῷ 1881, ὅτι τὸ ἔργον του δὲν ἦτο κατὰ πάντα πλήρες.

Ἐν τῷ προκειμένῳ ἔργῳ τοῦ κ. Γαρδχάουσεν περιγράφονται σιναϊτικοὶ κώδικες 1223 τὸν ἀριθμόν. Εἶνε δὲ διηρημένοι οἱ κώδικες οὗτοι ἐν τῷ καταλόγῳ καθ' ὕλην 1) εἰς κώδικας τῆς Παλαιᾶς διαθήκης (ἀρ. 1—147)· 2) εἰς κώδικας τῆς Νέας Διαθήκης (ἀρ. 148—301)· 3) εἰς ἐξηγήσεις τῶν ἁγίων (ἀρ. 302—318)· 4) εἰς κώδικας τῶν πατέρων (ἀρ. 319—395)· 5) εἰς ἀσκητικὰ (ἀρ.

* *Catalogus codicum Graecorum Sinaiticorum*. Scripsit V. Gardthausen Lipsiensis. Oxonii. E. typographeo Clarendoniano. MDCGCLXXXVI. Εἰς 8ον σελ. VIII, 294.

396—490)· 6) εις βίους αγίων (ἀρ. 891—549)· 7) εις μνηαῖα (ἀρ. 550—640)· 8) εις ἀνθολογία καὶ ἀκολουθίας (ἀρ. 641—731)· 9) εις τριώδια (ἀρ. 732—775)· 10) εις παρακλητικὰς (ἀρ. 776—838)· 11) εις θεοτοκάρια (ἀρ. 839—862)· 12) εις ὠρολόγια, μνηολόγια, κονδακάρια (ἀρ. 863—955)· 13) εις εὐχολόγια (ἀρ. 956—1011)· 14) εις λειτουργίας (ἀρ. 1012—1093)· 15) εις τυπικά (ἀρ. 1094—1110)· 16) εις νομοκάνονας (ἀρ. 1111—1138)· 17) εις θεολογικά (ἀρ. 1139—1152)· 18) εις κυριακοδρόμια (ἀρ. 1153—1182)· 19) εις ἱστορικούς κώδικας (ἀρ. 1183—1193)· 20) εις σύμμικτα (ἀρ. 1194—1213) καὶ 21) εις χειρόγραφα ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς (ἀρ. 1214—1223).

Ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης συνόψεως τοῦ καταλόγου, τὰ πλεῖστα τῶν σιναιτικῶν χειρογράφων εἶνε ὡς συνήθως ἐν ταῖς μοναῖς τῆς Ἀνατολῆς λειτουργικοῦ ἢ ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου. Τὰρχαιότατα τῶν φερόντων χρονολογίαν ἀνέρχονται εἰς τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, τὰ δὲ νεώτατα ἐγράφησαν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι. Ἐξαιρουμένων δὲ τῶν θεολογικῶν καὶ λειτουργικῶν κωδίκων, οἵτινες ἔχουσι σημασίαν μάλιστα διὰ τοὺς διατρίβοντας περὶ τὴν θεολογίαν, εἰς τὸν ἱστορικὸν ἢ τὸν φιλόλογον διάφορον παρέχουσιν ἰδίως οἱ ὑπ' ἀρ. 1183—1213 ἱστορικοὶ καὶ σύμμικτοὶ κώδικες. Ἐν τούτοις ἐκ μὲν τῶν κλασικῶν καὶ τῶν τούτοις συνεχομένων συγγραφέων ἀπαντῶσι κώδικες Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου, Εὐριπίδου (Ἐκάβη, Ἡλέκτρα, Φοίνισσαι) μετὰ τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου τοῦ Σοφοκλέους, Εὐριπίδου (Ἐκάβη, Ἀχιλλεύς Τατίου, Λιβανίου καὶ τινὰ λεξικά ἰδίως σχετιζόμενα πρὸς τὸ τοῦ Ζωναρᾶ, ἐκ δὲ τῶν βυζαντιακῶν ἢ Ἐκκλησιαστικῆ ἱστορία τοῦ Εὐσεβίου, τὰ χρονικά Γεωργίου τοῦ Κεδρηνοῦ, Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως, Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Κωνσταντίνου Μανασσῆ καὶ ἡ Χρονογραφία Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστου. Περὶ δὲ ποιημάτων τινῶν εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν γεγραμμένων, ἅτινα δύνανται ἴσως νὰ ἔχουσιν ἀξίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μεσοχρονίου ἡμῶν φιλολογίας, δὲν παρέχονται δυστυχῶς ἐπαρκεῖς εἰδήσεις.

Ἐν τέλει τοῦ καταλόγου τῶν σιναιτικῶν χειρογράφων προστίθησιν ὁ κ. Γαρδχάουσεν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Spicilegium Alexandrinum* σύντομον περιγραφὴν κατ' ἐκλογὴν εἰκοσιτριῶν κωδίκων ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πατριαρχείου, ἧς ἐπ' ἴτης ἔχει συντάξει κατάλογον πλήρη, ὡς καὶ *Spicilegium Patmiacum*, περιλαμβάνον βραχεῖαν ἀναγραφὴν δεκαπέντε χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς, ἧς ἀναγραφὴν πλήρη ἔχει ὡς γνωστὸν ἑτοιμῆν ὁ κ. Σακελλίων.

Ἐν τέλει τοῦ βιβλίου προσῆρτηνται· 1) πίναξ

πραγματικῶς· 2) πίναξ τῶν βιβλιογράφων· 3) πίναξ τῶν χρονολογιῶν τῶν χειρογράφων· 4) πίναξ τῶν τόπων ἐν οἷς ἐγράφησαν τὰ χειρόγραφα περὶ ὧν τοιοῦτό τι σημειοῦται· 5) πίναξ τῶν κτητόρων τῶν κωδίκων καὶ 6) ἐπεξήγησις τῶν ἐν ἑξὶ πίναξι πανομοιοτύπων δι' ὧν κοσμεῖται τὸ βιβλίον.

Τοιαύτη ἡ συγγραφὴ τοῦ κ. Γαρδχάουσεν, ἧς τὰ ἀβλεπτήματα καὶ τὰς ἀνεπαρκείας, ὅσαι τυγχόν ἐνυπάρχουσιν, ἐπιεικῶς θὰ κρίνη πᾶς ὁ γνώριζων τὴν δυσχερείαν τῶν τοιούτων ἔργων, ἃς συνεπιφέρει μάλιστα ἢ ἐν ταῖς ἀποκεντροῖς μοναστηριακαῖς βιβλιοθήκαις ἑλλειψίς ἐντύπων βιβλίων καὶ ἄλλων βοηθημάτων ἀναγκαίων.

Σ. Π. Λ.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΕΛΟΠΟΙΟΙ

Ἡ παρ' ἡμῖν εἰκονογραφικὴ ἐφημερίς «τὸ Ἄστυ», ἀφορμὴν λαμβάνουσα ἐκ τῆς προσφάτου ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιτυχίας τοῦ νεαροῦ Ἑλληνοῦ μελοποιοῦ κ. Σπυρ. Σαμάρα, περὶ ἧς καὶ ἡμεῖς ἐγκαίρως ἀνεφέραμεν, ἐδημοσίευσεν πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν Ἑλλήνων ὅσοι μέχρι τοῦδε ἡσχολήθησαν περὶ τὴν σύνθεσιν μελοδραμάτων, ἃς μεταφέρομεν ἐνταῦθα χάριν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν.

Ἡ μουσικὴ ἐκαλλιεργήθη ἐν Ἑπτανήσῳ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος, διὰ λόγους ἱστορικοὺς καὶ γεωγραφικοὺς καταστήσαντας εὐχερῆστέραν τὴν μετὰ τῆς Ἰταλίας ἐπικοινωνίαν. Γενάρχης τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς καὶ κορυφαῖος αὐτῆς μύστης θεωρεῖται δικαίως ὁ περικλητῆς Κερκυραῖος Νικόλαος Χαλικοπόπουλος Μαντζάρος, ὁ ἀείμνηστος μελοποιὸς τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου. Μελοδράματα οὐχ ἦπτον δὲν ἀπετόλμησέ ποτε νὰ συνθέσῃ ὁ ἔξοχος καλλιτέχνης καὶ βαθύτατος τῆς μουσικῆς τέχνης γνώστης, διατεινόμενος ὅτι τὰ ἔργα του ὅσον καλὰ καὶ ἂν ἦσαν δὲν θὰ ἤδυναντο νὰ ἐξομοιωθῶσι μετὰ τῶν γενομένων ἤδη παρὰ τῶν μεγάλων τῆς Δύσεως μουσουργῶν. Οἱ μεταγενέστεροι ὅμως Ἑπτανήσιοι μουσουργοί, τολμηρότεροι τοῦ Μαντζάρου, συνέθηκαν διάφορα μελοδράματα· γονιμώτατος δὲ πάντων ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Ζακύνθου κ. Παῦλος Καρρέρ συνθέσας τὴν *Rediviva* (Ἀναζήσασαν), μελόδραμα παρασταθὲν ἐν ἔτει 1854 ἐν Μιλάνῳ καὶ κατόπιν ἐν Κερκύρᾳ. Πλὴν αὐτοῦ ὁ κ. Καρρέρ συνέθεσε καὶ ἄλλα μελοδράματα, ἐν οἷς ἡ *Maria Artowrietta* παρασταθεῖσα πρὸ δύο ἐτῶν ἐν Ζακύνθῳ, καὶ ὁ *Μάρκος Βότσαρης*, παρασταθεῖς πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐν τῷ ἐνταῦθα θεάτρῳ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκ τοῦ μελοδράματος τούτου ἐγένοντο δημοτικώτατα καὶ ψάλλονται εἰσέτι ἄσματά τινα ἐντέχνως διασκευασθέντα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μελωδιῶν γνωστῶν δημῶδων ἀσμάτων. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν τί-